

**Видавнича група «Наукові перспективи»**  
**Християнська академія педагогічних наук України**

***«Вісник науки та освіти»***

*(Серія «Філологія», Серія «Педагогіка», Серія «Соціологія»,  
Серія «Культура і мистецтво», Серія «Історія та археологія»)*

**Випуск № 2(32) 2025**

**Київ – 2025**

**Publishing Group «Scientific Perspectives»**

**Christian Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine**

*"Bulletin of Science and Education"*

*(Series" Philology ", Series" Pedagogy ", Series" Sociology ",  
Series" Culture and Art ", Series" History and Archeology")*

**Issue № 2(32) 2025**

Kiev – 2025

**«Вісник науки та освіти (Серія «Філологія», Серія «Педагогіка»,  
Серія «Соціологія», Серія «Культура і мистецтво», Серія «Історія та археологія»)»:  
журнал. 2025. № 2(32) 2025. С. 1955**

*Рекомендовано до видавництва Президією громадської наукової організації «Всеукраїнська Асамблея докторів наук з державного управління» (Рішення від 03.03.2025, № 1/3-25)*



**Згідно наказу Міністерства освіти і науки України 10.10.2022  
№ 894 журналу присвоєні категорії "Б" із історії та археології  
(спеціальність - 032 Історія та археологія) та педагогіки  
(спеціальність - 011 Освітні, педагогічні науки)**

**Згідно наказу Міністерства освіти і науки України від  
23.12.2022 № 1166 журналу присвоєна категорія Б з філології  
(спеціальність - 035 філологія)**

*Журнал видається за підтримки Інституту філософії та соціології Національної академії наук Азербайджану, Всеукраїнської асоціації педагогів і психологів з духовно-морального виховання та Всеукраїнської асамблеї докторів наук з державного управління*

*Журнал публікує наукові розвідки з теоретичних та прикладних аспектів філології, соціології, науки про освіту, історії, археології, а також, культурології та мистецтвознавства з метою їх впровадження у сучасний науково-освітній простір.*

*Цільова аудиторія: вчені, лінгвісти, літературознавці, перекладачі, мистецтвознавці, культурознавці, педагоги, соціологи, історики, археологи, а також, інші фахівці з різних сфер життєдіяльності суспільства, де знаходиться застосування тематика наукового журналу*



Журнал включено до міжнародної наукометричної бази Index Copernicus (IC), Research Bible, міжнародної пошукової системи Google Scholar



**Головний редактор: Гурко Олена Василівна** - доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри англійської мови для нефілологічних спеціальностей Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара, (Дніпро, Україна)

**Редакційна колегія:**

- ✚ Александрова (Верба) Оксана Олександрівна – доктор мистецтвознавства, доцент, професор кафедри теорії музики Харківського національного університету імені І. П. Котляревського, (Харків, Україна)
- ✚ Афонін Едуард Андрійович - доктор соціологічних наук, професор, Заслужений діяч науки і техніки України, (Київ, Україна)
- ✚ Булатов Валерій Анатолійович - старший викладач кафедри дизайну Українського гуманітарного інституту, член спілки дизайнерів України
- ✚ Вакулик Ірина Іванівна - кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри журналістики та мовної комунікації Національного університету біоресурсів і природокористування України (Київ, Україна)
- ✚ Волошенко Марина Олександрівна – доктор педагогічних наук, доцент, доцент кафедри психології та соціальної роботи, Національний університет "Одеська політехніка" (Одеса, Україна)
- ✚ Вуколова Катерина Володимирівна – кандидат філологічних наук, доцент кафедри романо-германської філології та перекладу Білоцерківського національного аграрного університету (Біла Церква, Україна), доцент Дніпровського відділення центру наукових досліджень та викладання іноземних мов Національної академії наук України, Дніпро, Україна (Дніпро, Україна)
- ✚ Головня Алла Василівна - кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри англійської філології і перекладу Національного авіаційного університету (Київ, Україна)
- ✚ Гончарук Віталій Володимирович – к.пед.н., старший викладач кафедри хімії та екології «Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини», (м. Умань, Україна)
- ✚ Ісайкіна Олена Дмитрівна - кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри історії та документознавства Національного авіаційного університету, член Спілки краєзнавців України (Київ, Україна)
- ✚ Кошмикова Олена Олександрівна - кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри гуманітарних дисциплін Дунайського інституту Національного університету "Одеська морська академія" (Одеса, Україна)
- ✚ Котельницький Назар Анатолійович - кандидат історичних наук, доцент кафедри права Чернігівського інституту інформації, бізнесу та права Міжнародного науково - технічного університету імені академіка Юрія Бугая, член - кореспондент Центру українських досліджень Інституту Європи РАН (Чернігів, Україна)
- ✚ Кошетар Ульяна Петрівна - кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри української мови та культури Національного авіаційного університету (Київ, Україна)
- ✚ Куриш Наталія Костянтинівна – кандидат педагогічних наук, заступник директора з науково-навчальної роботи, Інститут післядипломної педагогічної освіти Чернівецької області (Чернівці, Україна)
- ✚ Линтвар Ольга Миколаївна - кандидат філологічних наук, доцент кафедри англійської філології і перекладу Національного авіаційного університету (Київ, Україна)



УДК [378.147:34]:327(477)

[https://doi.org/10.52058/2786-6165-2025-2\(32\)-854-866](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2025-2(32)-854-866)

**Василюк Тамара Григорівна** кандидат педагогічних наук, доцент, в. о. декана психолого-педагогічного факультету, Криворізький державний педагогічний університет, м. Кривий Ріг, <https://orcid.org/0000-0001-7770-1575>

**Поліщук Оксана Сергіївна** адвокат, старший викладач кафедри історії, Криворізький державний педагогічний університет. м. Кривий Ріг

**Лисоконь Ілля Олександрович** доктор філософії (PhD) з освітніх, педагогічних наук, старший викладач кафедри соціальної педагогіки і соціальної роботи, помічник ректора з перспективного розвитку, Криворізький державний педагогічний університет, м. Кривий Ріг, <https://orcid.org/0000-0002-1722-1825>

## **ФОРМУВАННЯ ПРАВОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ**

**Анотація.** Доступність вищої освіти в різних закладах полягає у створенні державою відповідних умов, за яких особа змогла б реалізувати своє право на здобуття вищої освіти на підставі конкурсного відбору, з урахуванням своїх здібностей, прагнень та інтересів у вільному виборі типу закладу вищої освіти, спеціальності, форми здобуття освіти.

Оскільки заклади вищої освіти є важливим елементом національної освітньої системи, то модернізація українського законодавства про освіту, насамперед, про вищу, яка відбувається впродовж останніх років, створює підґрунтя для подальшого розвитку конкурентоздатної системи закладів вищої освіти в Україні та її наближення до європейських стандартів. Актуальність проблеми, що досліджується, є беззаперечною через той факт, що правове поле, зокрема й в освітній галузі, не є сталим. Реформаційні зміни, що покликані привести у відповідність до європейської архітектури вітчизняну освітню систему, підвищують значущість правової компетентності як суб'єктів, так і об'єктів освітнього процесу.

Визначено, що правова компетентність здобувача освіти розуміється як його особистісна характеристика, якісний стан правового усвідомлення, який характеризується досягнутим у процесі навчання рівнем володіння правових правил, принципів, цінностей та відповідає відповідному рівню розвитку правової системи у суспільстві в цілому.



На основі ґрунтовних теоретичних розвідок та педагогічного досвіду авторами сформовано методичні рекомендації щодо ефективного формування правової компетентності здобувачів вищої освіти в умовах євроінтеграції освітнього середовища. Запропоновано: систематично проводити моніторинг рівня сформованості правової компетентності студентів задля своєчасного реагування на зміни, які відбуваються в нормативно-правовому полі; проводити інформаційну роботу з роз'яснення, популяризації права та доведення до здобувачів вищої освіти основних змін, які відбуваються у законодавстві; впроваджувати в освітній процес окремих модулів щодо підвищення рівня сформованості правової компетентності здобувачів вищої освіти під час освітнього процесу.

**Ключові слова:** правова компетентність, правова свідомість, заклад вищої освіти, євроінтеграція, освітні реформи, освітня політика.

**Vasyliuk Tamara Hryhorivna** PhD in Pedagogy, Associate Professor, Acting Dean of the Faculty of Psychology and Pedagogy, Kryvyi Rih State Pedagogical University, <https://orcid.org/0000-0001-7770-1575>

**Polishchuk Oksana Serhiivna** Lawyer, Senior Lecturer at the Department of History, Kryvyi Rih State Pedagogical University

**Lysokon Illia Oleksandrovyh** Doctor of Philosophy (PhD) in Educational Sciences, Senior Lecturer at the Department of Social Pedagogy and Social Work, Assistant Rector for Perspective Development, Kryvyi Rih State Pedagogical University, <https://orcid.org/0000-0002-1722-1825>

## **FORMATION OF LEGAL COMPETENCE OF HIGHER EDUCATION STUDENTS IN THE CONTEXT OF EUROPEAN INTEGRATION**

**Abstract.** Accessibility of higher education in various institutions means that the state creates appropriate conditions under which a person can exercise his or her right to obtain higher education on the basis of competitive selection, taking into account his or her abilities, aspirations and interests in the free choice of the type of higher education institution, field of study and specialty, and form of study.

Since higher education institutions are an important element of the national educational system, the modernization of Ukrainian education legislation, especially higher education legislation, which has been taking place in recent years, creates the basis for further development of a competitive system of higher





education institutions in Ukraine and its approximation to European standards. The relevance of the problem under study is undeniable due to the fact that the legal framework, including in the education sector, is not stable. Reform changes aimed at bringing the national educational system in line with the European architecture increase the importance of legal culture of both subjects and objects of the educational process.

It is determined that the legal culture of a student is understood as a qualitative state of his/her legal awareness, which is characterized by the level of mastery of legal rules, principles, values achieved in the course of education and corresponds to the appropriate level of development of the legal system in society as a whole.

On the basis of thorough theoretical research and pedagogical experience, the authors formulate methodological recommendations for pedagogical and scientific and pedagogical staff on the effective formation of legal culture of higher education students in the context of European integration of the educational environment and propose the principles for improving the level of legal culture of higher education students. It is proposed to: systematically monitor the level of legal culture of students for timely response to changes in the regulatory framework; conduct information work to clarify, popularize law and bring to higher education students the main changes in legislation; introduce into the educational process certain modules to improve the level of legal culture of higher education students during the educational process.

**Keywords:** legal competence, legal awareness, higher education institution, European integration, educational reforms, educational policy.

**Постановка проблеми.** Суттєві зміни в галузі освіти, які спостерігаються останніми роками під впливом економічних, політичних та соціальних процесів, а також входження України у світовий, зокрема європейський, освітній простір стало підґрунтям для впровадження освітніх реформ на усіх рівнях – від дошкільної до освіти дорослих. Саме тому гостро постає проблема у фахівцях різних галузей з високим рівнем правової компетентності, адже незнання законів не звільняє від відповідальності. До того ж, метою усіх реформаційних процесів у нашій державі є досягнення відповідності європейській архітектурі у відповідних галузях – правовій, освітній, медичній тощо.

Нормативно-правові акти є основним засобом регламентації та реалізації правової політики в сфері освіти. Формування правової компетентності усіх учасників освітнього процесу є гарантією дії верховенства права, запорукою виховання у здобувачів вищої освіти поваги до закону та держави як гаранта дотримання правопорядку під час реалізації кожним



громадянином свого права на освіту. Відповідно, правова компетентність студентів незалежно від профілю навчання вже є не просто вимогою сучасного суспільства, але й базовою потребою кожної людини.

Освітні заклади мають потенціал і можливості для формування та розвитку правової компетентності, культури здобувачів, адже знання основ правознавства робить людину приналежною до певного соціуму, в якому діють відповідні закони, дотримуються правила. На нашу думку, рівень володіння знаннями з права визначають ступінь соціалізації особистості, тому що соціалізована особистість – це особистість, яка інтегрована в соціум з відповідними нормами, правилами і цінностями.

**Аналіз останніх досліджень і публікацій.** Проблему формування правової культури здобувачів освіти розробляли такі науковці, як: О. Войтанович, О. Ганзенко, В. Голосніченко, О. Деменко, Ю. Калиновський, Н. Коваленко, В. Носков, Л. Петриченко, А. Стюпкіна та інші.

Правова свідомість молоді є предметом дослідження С. Алексєєва, А. Козловського, І. Коваленко, О. Макарової, Н. Онищенко, О. Петришин, О. Скакун, Н. Ткачової, Ю. Шемшученко, М. Щербань та інших.

Теоретичні та практичні аспекти правової підготовки здобувачів вищої освіти розробляють К. Ващенко, В. Головченко, В. Костюк, В. Луговий, О. Мельников, С. Серьогіна, С. Сливка, Н. Плахотнік, С. Ящук та інші.

Категорія «правова компетентність» є однією з головних характеристик правової системи країни, завдяки якій можна визначити якісний стан правового життя суспільства. Він залежить від досягнутого рівня розвитку правової системи, що характеризується станом та рівнем правової свідомості, розвитком юридичної науки, створеною системою законодавства, правозастосовної практики, законності й правопорядку, правової освіти, а також ступенем гарантованості основних прав і свобод людини [41].

**Мета статті** – теоретично обґрунтувати формування правової компетентності здобувачів вищої освіти в умовах євроінтеграції освітнього простору.

**Виклад основного матеріалу.** Задля належного розвитку правової компетентності серед студентів необхідно систематично підвищувати рівень їх правових знань про національне законодавство, діяльність органів управління освітою та безпосередньо закладу вищої освіти, в якому навчається студент.

Державна політика у сфері вищої освіти, що базується на основоположному Законі України – Конституції України (1996) і складається із законів України «Про освіту» (2017), «Про вищу освіту» (2014) «Про наукову і науково-технічну діяльність» (2015) та інших нормативно-правових актів, міжнародних договорів України, укладених в установленому

законом порядку, визначає Верховна Рада України, а реалізують Кабінет Міністрів України та центральний орган виконавчої влади у сфері освіти і науки – Міністерство освіти і науки України [9].

Відповідно до статті 3 Закону України «Про вищу освіту» [6] одним із головних принципів освітньої політики визначено створення умов для реалізації випускниками закладів вищої освіти права на працю, забезпечення гарантії рівних можливостей щодо вибору місця роботи, виду трудової діяльності на підприємствах, в установах та організаціях усіх форм власності з урахуванням здобутої вищої освіти та відповідно до суспільних потреб.

Євроінтеграція – це процес впровадження європейських норм в українське законодавство. Євроінтеграція як вектор розвитку освіти в Україні може бути успішною лише за умов консолідації політичної, правової та освітньої державних систем, поступового реформування освітньої галузі та постійного підвищення правової культури здобувачів вищої освіти задля їх усвідомленої відповідальності як члена суспільства.

Сучасний стан правових знань здобувачів вищої освіти свідчить про те, що серед учасників освітнього процесу поширений правовий нігілізм та інші прояви деформації правової свідомості. На нашу думку, це спричинено постійними змінами в законодавстві, «неякісними» законами, які не мають механізмів практичної реалізації тих чи інших гарантій, порушення норм Конституції України представниками влади, неефективне правосуддя та найголовніший чинник – дефекту людської правосвідомості, який сформувався через відверту неповагу до права та його вимог – нерозуміння права. Аналіз наукових джерел дав змогу з'ясувати, що проблема формування правової компетентності була об'єктом дослідження вчених різних галузей знань.

Дослідженню проблеми правового виховання студентської молоді, ролі юридичної педагогіки присвячено праці вітчизняних правознавців, з поміж яких: П. Рабінович, С. Максимов, В. Андрійцев, С. Багачов, О. Ганзенко, О. Дьоміна, В. Гутик та інші.

Правова культура, на думку О. Макеєвої, тісно взаємопов'язана з елементами правової системи, адже правова культура – це загальний стан «юридичних справ» у суспільстві, тобто стан законодавства і роботи суду, всіх правоохоронних органів, правосвідомості всього населення країни, що виражає рівень розвитку права і правосвідомості, їх місце в житті суспільства, засвоєння правових цінностей, їх реалізацію на практиці, здійснення вимог верховенства права [3].

На думку С. Максимова, правова культура є інтегральною характеристикою розвитку правової системи. Важливим показником правової





культури є рівень розвитку правової діяльності, що складається з теоретичної продуктивної (діяльність учених юристів) та репродуктивної діяльності (юридична освіта у всіх її видах і установах), а також і практичної – правотворчої і правореалізуючої, у тому числі правозастосовної діяльності [4].

Здійснювана сьогодні системна трансформація сфери вищої освіти для забезпечення її нової якості є результатом державної політики в забезпеченні розвитку людського капіталу – сучасних досвідчених людей, які здатні самостійно приймати відповідальні рішення та усвідомлювати їх можливі наслідки. Зазначене стане результатом не тільки конкурентної економіки, індивідуального добробуту особистості, а і якості життя людини в цілому.

Питання сформованості правової компетентності у здобувачів вищої освіти залишається недостатньо розробленим, оскільки вища освіта не ставить перед собою завдання дослідити питання правової свідомості та культури майбутніх фахівців, а також врахувати не тільки загальні знання про право, а й розробити методи правового виховання з урахуванням специфіки конкретного закладу вищої освіти (підготовка майбутніх педагогів, наукових працівників, психологів тощо).

Підходи та способи до підвищення рівня правової культури, який вже був сформований раніше на рівні сім'ї, школи та дружнього оточення, серед здобувачів вищої освіти у конкретному закладі вищої освіти в умовах автономії покладаються, в першу чергу, на керівника, науково-педагогічних та педагогічних працівників. На нашу думку, правова компетентність студентів є практичним питанням, оскільки необхідна для формування дієздатних фахівців. Вміння орієнтуватись та підлаштовуватись під сучасні законодавчі зміни, володіти знанням як про свої права та обов'язки, так і про права і обов'язки всіх учасників освітнього процесу, а також шляхи реалізації цих прав, є фундаментальними. За допомогою належного рівня правової компетентності здобувач вищої освіти матиме змогу знаходити вихід із ситуацій, в які останній потрапляє через відсутність елементарної правової грамотності, а відтак позбавлений можливості ефективно себе захистити.

Позитивний розвиток правової компетентності у здобувачів вищої освіти дозволить останнім мислити на певному правовому рівні, а не оперувати псевдо правовими категоріями.

Залучення здобувачів вищої освіти до правового середовища закладу вищої освіти може мати декілька шляхів. Наприклад, участь студентів в діяльності органів студентського самоврядування. Відповідно до Закону України «Про вищу освіту» студентське самоврядування – це право і можливість студентів вирішувати питання навчання і побуту, захисту прав

та інтересів студентів, а також брати участь в управлінні закладом вищої освіти [6].

У приватному закладі вищої освіти права органів студентського самоврядування ще ширші, оскільки його структура, склад, порядок роботи і повноваження органів управління, робочих і дорадчих органів, органів громадського та студентського самоврядування, наукових товариств, процедури обрання чи призначення керівників закладу та його підрозділів можуть визначатися статутом закладу без дотримання вимог Закону України «Про вищу освіту». Таким чином, здобувачі вищої освіти самостійно, покладаючись тільки на свій рівень правової культури та правових знань можуть організувати діяльність цього органу.

Практичним прикладом залучення здобувачів вищої освіти до правового середовища закладу вищої освіти може бути реалізація спільних заходів, семінарів, практичних занять тощо, де вони зможуть отримати інформацію про права та методичні рекомендації або консультації щодо практичної реалізації своїх прав.

Визначимо характеристики поняття «правова компетентність» на основі тлумачень цього поняття деякими науковцями. Так, О. Поліщук зазначає, що правова компетентність індивіда передбачає правову освіченість, перенесення зовнішньої необхідності дотримуватися норм права в потребу дотримуватися законності і правопорядку, формувати правову установку, зберігаючи свідоме ставлення до діючого права [9].

О. Ганзенко бачить правову компетентність особи як таку її властивість, яка характеризується загальною повагою до права, достатнім знанням змісту його норм і вмінням їх здійснювати, а також активною правомірною поведінкою у всіх життєвих ситуаціях [1].

В. Стьопкіна, у свою чергу дає визначення правової компетентності безпосередньо фахівця та зазначає, що правова культура фахівця характеризується рівнем сформованості правових знань людини; ставленням її до права і правових явищ, усвідомленням соціальної значимості права і правопорядку, структури свідомості, розуміння та осмислення; фактичною правовою поведінкою особистості, способами і засобами вирішення життєвих проблем і завдань; цивільно-правовою активністю [7].

Євроінтеграція – це зближення України з Європейським Союзом як на рівні законів, так і на рівні правил та звичаїв, що існують у суспільстві. Її метою є вступ України до Європейського Союзу. Євроінтеграція освітнього середовища в свою чергу, спрямована на входження національної системи освіти України в Європейський освітній простір, а дієвим механізмом задля практичної реалізації цього входження є адаптація діючого законодавства України до стандартів Європейського Союзу.



Поняття інтегрованість визначається одним із основних пріоритетів Національної молодіжної стратегії до 2030 року, де інтегрованість – це підвищення мобільності, соціальної і культурної інтеграції молоді в суспільне життя України та світу. Нові підходи для розвитку молоді в Україні ґрунтуються на документах Ради Європи та Європейського Союзу та засадах розвитку молодіжної політики Організації Об'єднаних Націй.

До основних чинників, які впливають на рівень правової компетентності здобувачів вищої освіти слід віднести:

відсутність правових дисциплін або недостатній рівень підготовки з цих дисциплін в закладах загальної середньої освіти;

відсутність належного методичного забезпечення та сучасної правознавчої літератури і підручників;

відсутність право-виховної роботи з боку педагогічних, науково-педагогічних працівників (наприклад в межах виховної або кураторської години);

відсутність наочних форм пропаганди правових знань, зокрема в такому важливому питанні, як правовий захист.

До завдань загальної середньої освіти слід віднести початковий рівень формування у дітей морально-правових норм, свідомого ставлення, як до своїх прав і обов'язків, так і до прав оточуючих, формуванню уявлень про правомірну поведінку людини в різних життєвих ситуаціях та обставинах.

Наведене дає підстави вважати, що саме в закладі вищої освіти необхідно увести до навчальних планів компоненти з правових знань для застосування у майбутній професійній діяльності фахівців різних спеціальностей, які стануть у пригоді під час реалізації права на працю, у взаємодії з органами державної влади, установами різних форм власності та інших життєвих ситуаціях.

Задля визначення правової культури у здобувачів закладу вищої освіти автори пропонують визначити три рівні сформованості правових знань: високий, середній та достатній.

Для з'ясування кожного з рівнів логічно мають бути застосовані такі критерії:

- 1) орієнтування в законодавчій базі;
- 2) володіння нормами кримінального законодавства;
- 3) здатність захищати свої права як здобувача вищої освіти;
- 4) вміння реалізовувати власні права;
- 5) вміння самостійно формулювати логічну відповідь на дисциплінах історичного та правового циклу;
- 6) здатність до пошуку компромісного рішення у складних задачах в освітньому процесі.





Здобувачі вищої освіти залежно від рівня сформованості правової культури повинні: розмежовувати різні сфери законодавства (цивільне, сімейне, трудове, кримінальне); відмежовувати кримінальні правопорушення від інших видів правопорушень (адміністративних, цивільних); орієнтуватись в законодавчій базі у сфері вищої освіти; знати і розуміти особливості реалізації та застосування норм права.

Для високого рівня правової культури визначимо такі вимоги до кожного з критеріїв:

1) здобувач вищої освіти орієнтується в українському законодавстві, здатен використовувати інформаційні та комунікаційні технології задля пошуку необхідного нормативно-правового акту для вирішення конкретного питання, а також добре сформовані такі якості, як правосвідомість, правове мислення та правова культура;

2) здобувач вищої освіти здатен аналізувати правові проблеми, формувати та обґрунтовувати правові позиції щодо відмежування кримінальних правопорушень від інших видів правопорушень (цивільних, адміністративних тощо);

3) здобувач вищої освіти вміє захищати свої права, як учасник освітнього процесу з посиланням на конкретні статті спеціального законодавства в галузі вищої освіти;

4) здобувач вищої освіти застосовує на практичному рівні знання про те, яким чином реалізуються права громадян в різних галузях права, механізм реалізації конкретних гарантій, розуміє положення міжнародних стандартів прав людини;

5) здобувач вищої освіти самостійно, чітко та логічно дає відповіді на поставлені питання, орієнтується в проблемних ситуаціях і вміє приймати відповідальні рішення;

6) студент має високі морально-правові якості, завдяки чому здатен до пошуку компромісних рішень з питань, які виникають в освітньому процесі.

Для середнього рівня правової культури визначимо такі вимоги до кожного з критеріїв:

1) здобувач вищої освіти відносно орієнтується в законодавстві, знає основні права та обов'язки громадян, їх правові гарантії;

2) здобувач вищої освіти задовільно володіє нормами кримінального законодавства, але не знає можливих способів захисту прав та інтересів у випадку притягнення його до кримінальної відповідальності;

3) здобувач вищої освіти володіє всіма правами та гарантіями, що передбачені спеціальним законодавством в галузі вищої освіти, але не має бачення щодо практичного їх застосування;



4) здобувач вищої освіти відносно володіє знаннями про те, яким чином реалізуються права громадян в окремих галузях права (цивільне, сімейне тощо);

5) здобувач вищої освіти відносить поставлені питання за галузями права та відносно самостійно формулює відповіді на поставлені питання;

б) здобувач вищої освіти володіє достатніми знаннями про свої права, як учасника освітнього процесу, але активна правова позиція щодо пошуку компромісних рішень слабка.

Для достатнього рівня правової культури визначимо такі вимоги до кожного з критеріїв:

1. здобувач вищої освіти має загальне уявлення про право та законодавство, разом з тим, не розуміє соціальної природи різних видів відносин та яким чином здійснюється їх правове регулювання, тобто не здатен віднести ті чи інші норми до конкретної галузі права;

2. здобувач вищої освіти не володіє нормами кримінального законодавства та не має уявлення про правовий механізм притягнення особи до кримінальної відповідальності;

3. здобувач вищої освіти не володіє інформацією про права та обов'язки для студентів, що встановлені спеціальним законодавством в галузі вищої освіти та потребує сторонньої допомоги під час практичного їх застосування;

4. здобувач вищої освіти не вміє самостійно реалізовувати власні права, як громадянина;

5. здобувач вищої освіти через відсутність сформованого ставлення до права і практики його застосування, не вміє логічно формувати відповіді на дисциплінах історичного та правового циклу;

б. здобувач вищої освіти не здатен до пошуку компромісних рішень у складних задачах, які можуть виникнути в освітньому процесі, оскільки має низьку правову активність.

Власний педагогічний досвід викладання правознавчих дисциплін дав змогу визначити ті технології та форми організації освітнього процесу, які є найбільш цікавими та продуктивними для усіх учасників.

У програму формування правової компетентності здобувачів вищої освіти КДПУ ми включили такі форми роботи як:

– диспут (можливість навчитися формулювати та висловлювати власні думки, чути інших, рефлексувати власні уміння та навички тощо);

– бесіда (здатність до переговорів, уміння слухати і чути співрозмовника, визначення індивідуальних меж, уміння слідкувати за часом тощо);

– «відкритий мікрофон» (здатність бути співорганізатором, чітко дотримуватися регламенту, приділити увагу усім зацікавленим особам тощо);



– круглий стіл (дотримання норм ділового етикету, вміння знаходити актуальні питання для обговорення, уміння презентувати результати власної дослідно-пошукової роботи);

– дискусійний клуб (формування комунікативних навичок, дотримання етичних норм учасника клубу тощо);

– перевернута лекція (зміна ролей під час навчального заняття, уміння взяти відповідальність на себе, проявити лідерські якості);

– ділова гра (практичні навички розв'язання складних задач через безпосереднє програвання ситуацій, формування стійкого інтересу до предмета вивчення тощо).

Таким чином, автори пропонують рівні, критерії та показники правової компетентності здобувачів вищої освіти, які можуть бути використані в будь-якому освітньому закладі. Водночас, запропоновано методичні рекомендації щодо ефективного формування правової компетентності студентської молоді в умовах євроінтеграції освітнього середовища та запропоновано засади щодо підвищення рівня сформованості правової компетентності здобувачів вищої освіти, зокрема:

– проведення систематичних моніторингових рівня сформованості правової компетентності студентів задля своєчасного реагування на зміни, які відбуваються в нормативно-правовому полі;

– проводити інформаційну роботу з роз'яснення, популяризації права та доведення до здобувачів вищої освіти основних змін, які відбуваються у законодавстві;

– впроваджувати в освітній процес окремих модулів щодо підвищення рівня сформованості правової компетентності здобувачів вищої освіти під час освітнього процесу.

**Висновки.** Інтеграція вищої освіти до європейських стандартів в поєднанні з новими інтересами, орієнтирами та цінностями нового покоління не тільки в галузі освіти, а й в цілому, потребує пошуку інноваційних методів формування правової компетентності у здобувачів вищої освіти. Студентська молодь завжди була і залишається тією категорією населення, на яку держава покладає найкращі сподівання. Це пояснюється, перш за все, потенціалом молоді, її беззаперечним інтелектуальним, фізичним, морально-етичним розвитком, її здатністю до прогресивних змін як на особистісному, так і на колективному рівнях. Саме тому позиція вітчизняної державної політики завжди була спрямована на підтримку та всіляке сприяння молодіжного руху.

Визначено, що правова компетентність здобувача освіти розуміється як якісний стан його правового усвідомлення, який характеризується досягнутим у процесі навчання рівнем володіння правових правил, принципів,



цінностей та відповідає відповідному рівню розвитку правової системи у суспільстві в цілому. Проаналізовано нормативно-правові документи, які регламентують усі аспекти освітньої системи, зокрема управлінську, наукову, навчальну, методичну діяльність тощо. Уточнено, що прогресивне нормативно-правове поле, яка формується згідно з європейською архітектурою та міжнародним досвідом, є лише першим шаблоном у забезпеченні реалізації прав здобувачів вищої освіти на якісну освіту.

Запропоновано рівні, критерії та показники сформованості правової компетентності здобувачів вищої освіти, а також розроблено відповідні уточнення до них. Надано рекомендації щодо формування правової компетентності студентів, зокрема це систематичний моніторинг набутих знань, інформаційно-роз'яснювальна робота та популяризація права, розробка та впровадження окремих навчальних модулів з правознавчих дисциплін.

#### *Література:*

1. Ганзенко О. Формування правової культури українського суспільства в контексті підписання угоди про асоціацію між Україною та ЄС. Вісник Запорізького національного університету. Юридичні науки. 2014. № 3. С. 9-16.
2. Головченко В., Потьомкін А. Правові механізми формування правової свідомості студентів. Право України. 2006. № 4. С. 25-27.
3. Макеєва О. Правова культура як чинник розвитку правової системи. Юридичний вісник. 2016. № 4 (41). С. 48-53.
4. Максимов С. Правова культура як інтегральна характеристика правової системи. Правова система України: проблеми і тенденції розвитку : матер. наук.-практ. конф. (03.06.2010 р.). Харків : НДІ держ. буд-ва та місц. Самоврядування, 2010. С.84-85.
5. Минькович-Слободяник О. Основні етапи формування правової культури на теренах сучасної України. Часопис Київського університету права. 2019. № 3. С. 44-49.
6. Закон України «Про вищу освіту» : прийнятий 01.07.2014 р. № 1556-VII. Голос України. 2014. № 148 (5898). С. 10-12.
7. Стьопкіна А. Формування правової культури майбутніх фахівців соціальної сфери під час навчання в закладі вищої освіти. Гуманізація навчально-виховного процесу. 2020. Вип. 1. С. 78-85.
8. Тихомиров О. Правова культура в інформаційному суспільстві: до проблеми осмислення інформаційно-правової культури. Юридичний вісник. Повітряне і космічне право. 2020. № 3. С. 74-80.
9. Поліщук О. Формування правової культури здобувачів вищої освіти в умовах євроінтеграції освітнього середовища : магістерська робота. Кривий Ріг, 2022. 89 с.

#### *References:*

1. Ganzenko O. (2014). Formuvannya pravovoi kultury ukraiynskogo suspilstva v konteksti pidpysannya ugody pro asociaciyu mizh Ukrainoyu ta YeS [Formation of the legal culture of Ukrainian society in the context of signing the EU-Ukraine Association Agreement]. Visnyk Zaporizkogo nacionalnogo universytetu. Yurydychni nauky - Bulletin of Zaporizhzhia National University. Legal sciences, 3, 9-16 [in Ukrainian].



2. Golovchenko V., Potyomkin A. (2006). Pravovi mehanizmy formuvannya pravovoi svidomosti studentiv [Legal mechanisms for the formation of legal awareness of students]. Pravo Ukrainy – Law of Ukraine, 4, 25–27. [in Ukrainian].

3. Makeyeva O. (2026). Pravova kultura yak chynnyk rozvytku pravovoi systemy [Legal culture as a factor in the development of the legal system]. Yurydychnyi visnyk – Legal Bulletin, 4, 48 – 53. [in Ukrainian].

4. Maksymov S. (2010). Pravova kultura yak integralna harakterystyka pravovoi systemy [Legal culture as an integral characteristic of the legal system]. Proceedings from: nauk.-prakt. konf. «Pravova systema Ukrainy: problemy i tendencii rozvytku» – the scientific and practical conference: «Legal system of Ukraine: problems and development trends». (pp.84-85). Kharkiv: NDI derzh. bud-va ta miscz. samovryaduvannya [in Ukrainian].

5. Mynkovich-Slobodyanyk O. (2019). Osnovni etapy formuvannya pravovoi kultury na terenakh suchasnoi Ukrainy [The main stages of formation of legal culture in modern Ukraine]. Chasopys Kyivskogo universytetu prava – The Journal of Kyiv University of Law, 3, 44 – 49.

6. Zakon Ukrainy Pro vyshhu osvitu : pryiniaty 01 lyp. 2014 roku No 1556-VII [Law of Ukraine On Higher Education from July 1 2014, №1556-VII] (2014, August 6). Holos Ukrainy – The Voice of Ukraine, 148 (5898), pp. 10-12 [in Ukrainian].

7. Stopkina A. (2020). Formuvannya pravovoi kultury maybutnih fahivciv socialnoi sfery pid chas navchannya v zakladi vyshhoi osvity [Formation of Legal Culture of Future Social Sphere Specialists during their Studies at a Higher Education Institution]. Gumanizaciya navchalno-vyhovnogo procesu – Humanization of the educational process, 1, 78-85 [in Ukrainian].

8. Tyhomyrov O. (2020). Pravova kultura v informacynomu suspilstvi: do problemy osmyslennya informaciyno-pravovoi kultury [Legal Culture in the Information Society: Toward the Problem of Understanding Information and Legal Culture]. Yurydychnyy visnyk. Povitryane i kosmichne pravo – Legal Bulletin. Air and space law, 3, 74-80 [in Ukrainian].

9. Polishchuk O. (2022). Formuvannya pravovoi kultury zdobuvachiv vyshhoi osvity v umovakh yevrointegraciyi osvitnogo seredovyshha [Formation of legal culture of higher education students in the context of European integration of the educational environment]. Kryvyj Rig [in Ukrainian].